

## **Урок 14. Прямий і опосередкований антропогенний вплив на фіторесурси та його наслідки**

Антропогенний вплив на фіторесурси здійснюється двома шляхами:

1) безпосередньо, шляхом знищення (прямий вплив);

2) опосередковано, у результаті зміни умов їх існування (опосередкований вплив) — це розорювання великих територій суші, осушення боліт, спорудження гребель і каналів, а також забруднення довкілля (грунтів, водойм, повітря).

В Україні є великі природні ресурси цінних видів рослин, у тому числі й лікарських. Однак ресурсний потенціал багатьох цінних видів обмежений, тому виявлення сировинних резервів та оцінювання фіторесурсів, розробка наукового обґрунтування їх невиснажливого використання мають загальнонаціональне значення. Виснаження природних фіторесурсів багатьох цінних видів рослин, що зростають в Україні, значною мірою спричинене відсутністю координації між основними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, у віданні яких знаходяться відповідні ресурси, заготівельними організаціями й фармацевтичною промисловістю. Обмеженими є фіторесурси лікарських рослин, використання яких підлягає суворому контролю, — для 21 видів. Це стосується лікарських рослин, ресурсний потенціал яких досить значний в Україні, однак великий попит на їх сировину може спричинити виснаження національної сировинної бази цих рослин (звіробой звичайного, цмину піщого, материнки звичайної, конвалії звичайної, крушини ламкої тощо). Сюди належать також види, ресурси яких значно зменшились унаслідок радіоактивного забруднення сировинних ареалів: багно звичайне, журавлина, мучниця, перстач (калган) та ін. Фіторесурси 23 видів лікарських рослин природної флори України, сировина яких до недавнього часу використовувалася практичною медициною, зараз на межі виснаження. Кризова ситуація природної сировинної бази цих видів викликана зміною екологічних умов зростання та надмірним використанням сировини. Так, аналіз динаміки заготівлі кореневищ айру за останні 20 років свідчить, що валовий обсяг їх заготівлі в Україні зменшився більше ніж у 90 разів. Ресурси цих видів підлягають моніторинговим дослідженням для організації дієвих заходів з попередження виснаження їх запасів.

### **Які фактори найбільше загрожують фіторесурсам?**

Найзначнішим на сьогодні є скорочення ареалів існування.

Сільське господарство, пасовищні землі й урбанізація подрібнюють і руйнують природні місця існування рослин. В океані рибальські судна «борознять» морське

дно, а морське сільське господарство спустошує мангрові зарості й інші уразливі прибережні ареали.

Надмірна експлуатація харчових, медичних і матеріальних біоресурсів теж негативно позначається на біорізноманітті. У тропіках вирубка лісів і браконьєрство поставили дуже багато лісових видів на межу вимирання. За даними Інтерполу, процвітаюча нелегальна торгівля дикими рослинами і тваринами поступається за прибутком і обігом тільки торгівлі наркотиками.

Проблемою залишається і забруднення навколишнього середовища. Надзвичайно небезпечні невидимі пестициди, промислові отрутохімікати роблять малопридатними для життя річки, руйнують харчові ланцюги. Водні потоки, забруднені добривами й каналізаційними стоками, призводять до спустошення морських природних зон.

Іноді загроза біорізноманіттю виходить зсередини самої біомаси. Види-загарбники виходили з-під контролю людей, які їх експортували в інші, віддалені, куточки планети. Місцеві види часто не здатні витримати конкуренції за життєво необхідні ресурси з прибульцями. На островах, де для певних видів еволюція ще не встигла розробити механізми захисту від завезених хижаків, видиприбульці, знищуючи звичне для місцевих видів середовище існування, несуть реальну загрозу біорізноманіттю. Варто, однак, зауважити, що й тут не завжди обходиться без впливу людського чинника: більшість видових міграцій носять антропогенний характер. Крім того, незрозуміло, як людство збирається приборкувати найагресивніший вид на Землі — *homo sapiens*.